

Megjelenik minden csütörtökön sokféle képpel ellátva. **Előfizetési ár:** Egész évre 6 forint; félévre 3 forint; negyedévre 1.50 forint. Előfizethető minden postahivatal és könyvnyomdánál.
Hirdetések díja: 4 hasabos petit sor 9 ujkr. **Szerkesztői szállás:** mézárás utca 2. szám, 2-dik emelet. **Kiadó hivatal:** barátok tere 7. szám.

Stoecek József.

A tudományos akadémia legközelebbi nagygyűlésén az igazgató tanácsba is kellett tagot választani, az elhunyt Marezibányi Antal helyére. A választás Stoecek József, a tudományos akadémia matematikai és természettudományi osztályának elnökére esett.

Stoecek nevével gyakran találkozunk a nyilvánosság terén, de még sem oly sokszor, hogy bizvást elmondhatnók, miképen né ismeretes mindenfelé. Működésének serényességét, foglalkozásának eredményeit érezhetni messzire is, a nélkül, hogy sokan tudnák, kitől származik. Stoecek nem irodalmi téren — hol a működés leghamarább tesz ismertté egy-egy nevet — szerezte érdemeit.

A budai műegyetem emelése és a természettudományi társulat tapintatos vezetése körül vannak először is érdemei. De a szakirodalom terén is sok becses dolgozat őrzi írói működését, még a legelső német folyóiratokban is. Az 50-es évek végén igen buzgón forgatta a tollat, s majd az Akadémiában, majd a természettudományi társulatban hallottuk magvas értekezéseit.

Stoecek egyik legkitünőbb képviselője a tudományosság és ismeretek azon ágának, melyek nálunk sokáig el voltak hanyagolva, de most egyszerre oly örvendetes lendületet nyertek. Ő a technikai ismeretek és természettudomány embere. Ezen kívül jeles tanár, s mint ilyen egy egész új iskolai nemzedékre — a technikusokra — volt irányadó befolyása. Ő a polytechnikum első magyar igazgatója is.

A ki tudja, hogy iskolák és közintézetek körül a megfeszített munkásságnak mily nagy mérvre szükséges arra, hogy csak az előszabott kötelességek is betöltsenek: az tudni fogja, hogy egy-egy közintézet folytonos emelésében mily érdem rejlik.

Úgy látszik, hogy Stoecek már fiatal éveiben határozottan kijelölte az irányt, melyen haladni akar, s a technikai ismeretek után való vágyait követte. Alig végezte el gimnazialis tanulmányait Szabadkán és Pécsen, midőn Pestre jött s az egyetemhez csatolt mérnöki osztály tanítványa

lett. Ebből az osztályból állt akkor a magyar polytechnikum. De nem sokára Budán József nádor pártfogása mellett ipartanoda nyílt meg, s Stoecek már mint a természettan rendes tanárát találjuk ott, s azóta folyvást ott van ez intézetnél, mely 1857-ben technikai egyetem lett, 1871-ben egész önkormányzati körrel ruházott föl; 1872. őszén pedig Pestre fog átköltözni.

Stoecek huszonkét évig volt a természettan rendes tanára, igen nehéz időkön keresztül.

magyar tanerökkel ily egyetemet aligha lehet a kor-követelte színvonalon tartani. A következtetés megmutatta, hogy lehetett, s a budai műegyetem emelkedett és emelkedik folyvást. A derek igazgatónak sok érdeme van itt. Ő alatta lett valódi műegyetemmé, s ő alatta hoztak be az üdvös reformok, melyek az intézetnek új vérkeringést adtak. Ez érdem elismerése volt, hogy midőn a műegyetem reformjai életbe léptek, egyhangulag Stoecekot választák meg ez egyetem legelső rektorává.

Mint tanár, nem csak az előadási tanteremben összepontosító munkásságát. Értekezései, fölolvasásai felkelték a tudományos világ figyelmét, s az akadémia 1858-ban levelező, 1860-ban pedig rendes tagjának választotta. Két év előtt pedig, midőn az akadémia új rendben szervezkedett, Stoecek a matematikai és természettudományi szakosztály elnöke lett.

Munkásságának egy részét a természettudományi társulat körül is kell kutatnunk. E derek társulatot mint elnök 1864. óta vezette, s épp ez időre esik a természettudományi társulat azon nagy tőrfoglalása, mely a magyar közönség közt azóta egyre általánosabb lesz. Tavaly azonban lemondott Stoecek a természettudományi társulat elnökségéről, mintán a műegyetem és tud. akadémia ügyei igen igénybe veszik.

Csak röviden érintettük itt egy tiszteletre méltó működés legfőbb mozzanatait, hogy az elismerés szavait fűzhessük hozzá. A sok erő közt, melyeket fölpezsdült nemzeti életünk foglalkoztat, százan és százan működnek zajtalanul, kötelességük tiszta öntudatával. Ez erők közt Stoecek egyike a legkiválóbb tényezőknél, s működése mindenkit bizalommal tölt el. A tudomány férfiai épp oly mértékben tisztelik, mint szeretik tanítványai.

Még erőteljes férfiú, lankadatlan erőlyel és kitartással, s bizton várhatjuk, hogy a Pestre áthelyezett műegyetem körül még igen sokat fog munkálni.

Stoecek 1819-ben, Szabadkán született.

Stoecek József.

Egyetlen iskolának sem szántak oly germanizatori szerepet, mint a József műegyetemnek. Végre azonban 1869-ben a budai műegyetemben is be kellett hozni a magyar tannyelvet, s azzal együtt Stoecek emeltetett az igazgatói székbe. Nagy feladatok megoldása, sok akadály elhárítása várt rá oly tanintézetnél, mely most egész új alapon szerveztetett, s melyet a magyar közintézetek közé kellett emelni. Nem eszűgedt el, sem kedvét nem veszté azon jövendölésekkel szemközt, hogy

Román népdal.

»Jaj, anyám!« édes anyám,
Olyan nagyon alhatnám!
— Menj hát lányom fektüdni
Bátyád ágyába, ott ni!
»Nem anyám, nem édesem,
Oda soha sem fekszem,
Mert a bátyám rossz ágyát
Hid-deszkából csinálták,
Százán is elátkozták,
Kik a hidon mentek át.

»Jaj anyám, édes anyám,
Olyan nagyon alhatnám!
— Menj hát lányom fektüdni
Nénéd ágyába ott, ni!
»Nem én anyám, édesem,
Oda bizony nem fekszem;
Mert a nénéd rossz ágyát
Diófából csinálták,
Olyan nehéz szaga van.«

»Jaj anyám, édes anyám,
Olyan nagyon alhatnám!
— Menj hát lányom fektüdni
Atyád ágyába, ott ni!
»Nem én anyám, édesem,
Oda bizony nem fekszem,
Mert az atyám rossz ágyát
Szilvafából csinálták,
Olyan öreg szaga van.«

»Jaj anyám, édes anyám,
Olyan nagyon alhatnám!
— Menj hát lányom fektüdni
Oda ni, a rétre ki,
A hol vígan dolgoznak,
S legények játszadoznak.
»Isen áldjon, jó anyám,
Én is épp azt gondolám.«
— Ejnye, lányom, lám, lám, lám!

Közi: GROZESCU JULIÁN.

A bécsi világkiállítás és a női munka.

— Orzes Hermantól. —

II.

Tudjuk, hogy nevezetesen a második párisi világkiállítás rendkívül rendszeresen volt szervezve, de itt nem a műemkekre fektették a fűszert, mint Londonban, hanem azon gépekre, szerszámokra, műszerekre, melyekkel az emberiség dolgozik.

A párisi kiállítási palota egy pontba összefutó gyűrűzetekből áll, melyek között a középső hatalmas uralka a többit. Ez a gépek és műszerek raktára, színhelye. A legszélső gyűrűkben a gyártmányok és nyers termények voltak fölállítva, míg a központ felé eső osztályokban a műipartermekkel, a legbenső galériákban pedig a tisztán művészi alkotásokkal találkozunk.

Ez utóbbiak tehát — Londonnal éppen ellenkezőleg — igen szűk térre voltak szorítva. A művészet kineveit a franciák a műveltség nélkülözhetetlen luxuscikkeinek tekintették. A tömeg jólétére a tömeges termelés foly be leginkább, már pedig ezt a gépek föltételezik. A tömeges termelés forgalma csakis világpiacra és nagyszzerű közlekedési összeköttetések által válik lehetővé.

A londoni kiállításon Anglia művészeti tekintetben igen harmadrendű szerepet játszott, és elárulta azt, hogy ezt illetőleg mennyire elmaradt a kontinentális kultúrától; a párisi kiállításon pedig a kézművesi szerek, gépek és ezáltal a tömeges termelés terén kiválóan az első polara helyezkedett és föltárta ez által az iparában magának anynyira tetsző Franciaország gyöngéit.

Mi Angliának hiányzott, azt nem sikerült elta-
kargatni saját hazájában a legkedvezőbb körülmé-
nyek közepette sem. És éppen így járt Francia-
ország.

Valamint Aglia és Franciaország is rendkívül
hasznát húzotta a világkiállításból, és pedig egészen
más téren, mint a melyen várták s mint a hogy
Napoleon is gondolta, ki maximája, a panem et
circensis révén a kiállítások által a császárság

fővárosának csak egy ragyogó, lokális nyere-
ményen járó látványosságot akart szerezni.

Az előtt Franciaország, lakosságának nagy taka-
rékossága és szorgalma dacára, a világpiacra úgy-
szólván terra incognita volt. Dolgozott, munkál-
kodott, de nem nagyszabású styblben. Üzérkedett
is, de üzérkedését kisszerű fölény szellem jelle-
mezte, vállalkozási kedve pedig éppen szűk kör-
ben mozgott. Ellentétben Angliával, hol a keres-
kedők és iparosok teljes erejükkel dolgoznak és
az eredményen soha megelégedve nincsenek: a
francia iparos vagy kereskedő csak relatív sze-
rőny vagyonra törekedett. Inkább akart lassu és
biztos nyereségre szert tenni, s a nyereséget soha
sem fektette be új vállalatokba, nem törekedett
összeköttetéseket szerezni idegen piacokkal és
országokkal. Kis szabása tözsérré lehetni: ebben
összpontosult becsyása.

Páris, mely az ország centralizációja óta az
egész birodalom jellemvonásait visszatükrözi, az
apró tözsérek városa volt.

És mi óriásilag megváltozott Páris és egész
Franciaország a kiállítások óta.

Ma már a legnagyobb styblben dolgoznak ott, az
üzérkedés roppant arányokat ölt, s már a legvak-
merőbb vállalatoktól sem rettennek vissza, éppen
úgy, mint Angliában.

Hogy a forgalmi szabadság és a szabad keres-
kedés elve Franciaországban, a védvám e klasszi-
kus talaján is gyökeret verhetett, ez a párisi világ-
kiállítás hatásának következménye. Ki ismerte
az előtt Franciaországot a világpiacra? Ma a fél
kontinens ő látja el vasúttal, maga Ausztria
Franciaországnak köszöni vasútainak egy részét,
s az igazgatóságok élén franciák állanak. Ugyan-
ezt látjuk Orosz-, Spanyol-, és Olaszországban.

A párisi világkiállítások Franciaországba vál-
lalkozási szellemet lehelték, mely e birodalomnak
az előtt nem tartozott jellemvonásai közé. A töme-
ges termelés, világforgalom, világkereskedés a
világkiállítások nélkül talán soha sem vertek
volna gyökeret Franciaországban. És itt megem-
litendőnek tartjuk, hogy az új-kor legnagyobb sze-
rőbb és legaldásosabb munkája, melynek külö-
nösen Ausztria-Magyarországra oly rendkívüli
jelentősége van és még inkább leend: a suez
csatorna francia vállalat, mely még az angolok
előtt is vakmerőnek látszott.

Ki az angol és francia világkiállítások ered-
ményeit látta, annak el kell ismerni, hogy
soha nagyszerűbb, reményekben gazdagabb gond-
olat Ausztria-Magyarországra, sőt talán Európá-
pára nézve nem született még, mint az, mely a
bécsi világkiállítás tervét létrehozta. Ha a kivétel
csak némileg is megfelel a cél nagyszerűségének,
Ausztria-Magyarország fejlődésének új korszakát
talán e kiállításról fogják kelteni.*)

A speciális bécsi érdekektől eltekintve is, a
hely választását szerencsésnek mondhatjuk. Lon-
don és Páris, a művelődés ősi központjai, a nagy
európai tengeri hatalmak fővárosai s egy messze
kiterjedő, de szorosan körülfalt kulturterület köz-
pontján fekszenek. Bécs azonban, habár művelő-
dési tekintetben alig áll hátrább Párisnál, a német
kulturterület legszélső határvonala keleten. Bécs-
eszel az ári kulturterület véget ér. Itt a művelődés
zászlóját Magyarország veszi kezébe s viszi előbbre
keletre.

Szűkebb értelemben véve kelet a törökök
uralma alatt áll, mely turáni faj. Művelődési tekin-
tetben az oriens egy sivár pusztaság, de nem
lakatlan, nem nyers és fejletlen elemek lakhelye,
hanem ellenkezőleg egy munkás, a keresztyén

*) Mi megvalljuk, hogy Magyarország részére nem
várunk e kiállítástól ily hatalmas eredményt. Lesz hatása
tagadhatlanul, s azért buzgalkodjunk is, de plátó érzel-
mekben ne ringassuk magunkat. Nálunk legelsőbbben az
ipar teljesítésére kellene többlet tenni, s látjuk, hogy
iparüzünk a hadsereg felszerelésétől is elzártak, s a
honvédség felszerelésében csak mint harmadrendű ténye-
zők vesznek részt.

Európához tartozó és műveltségre képes népe-
ség, melynek talán csak nögtátra van szüksége,
hogy újra részt vegyen azon nagy művelődési
munkában, mely legeszményibb és leghalhatatlan-
nabb kineveit keletnek köszönheti.

Kelet, a kis-ázsiai tengerpart, és nevezetesen
európai Törökország nagyobb részt szerfölött
népes, de a személy- és vagyonbiztonság hiánya a
lakosságot oddegelő a civilizáció legalsó fokán
kényszerítte maradni. A legegyszerűbb szükséglet-
teinek mértékén túl nem merészkedett igényeit
fokozni, sőt takarékoskodni sem, mert attól tar-
tott, hogy ha munkájának gyümölese a török
urak tudomására jő, azonnal ráteszik kezüket.
Mig Törökországban a rajah jogokban nem része-
sült, személy és vagyon biztonságban nem volt,
addig nem is lehetett az egykor oly virágzó műve-
lődés ősi bölcsőjének visszafoglalására gondolni.
Most a krimi háború eredményei folytán sikerült
a portától engedményeket vívni ki az ári keresz-
tények javára az iller fölszigeten, s a rajahk is
személy- és vagyonbiztonságban vannak. Külön-
ben is a munkában levő keleti pályák gyors kiépí-
tése által Európának nemesak alkalma nyílik a
jogbiztonság és jogegyenlőség fölött örködni,
hanem összeköttetésre is léphet sok millióra menő
népfajjal.

Kelet egy nagy kinevekamarához hasonlít, mely-
nek roppant kineve azoz, eleven munkacérben rej-
lik, melyet az előbbi állapotok és emlékek fogva
tartanak. A bilinesek, melyek a rajahkat lenyü-
gözték, rég elrozsásodtak és szétmállottak; csak
egy lökére van szükség, s a látszat s a bilinesek
hatalmától való borzalom elenyész. És e lökést
megadhatja a bécsi világkiállítás, s akkor meg-
indul az élet pezsgése, mozgalma.

A tér tehát, melyen a bécsi világkiállítás kö-
vetlen hatást gyakorland, e szerint egészen új. És
mindenesetre nagy jelentőséggel bír, hogy az
utolsó párisi kiállítás óta éppen e téren a forgalmi
életbe oly mélyen benyuló közlekedési vonalak
nyíltak meg, mint a keleti pályák, de nevezete-
sen a suez csatorna, mely által az 1851. és 1867-
ben London és Párisból oly távol fekvő ázsiai
világ most Ausztria-Magyarországgal úgyszólván
szomszédi viszonyba lépett.

A bécsi világkiállítás tehát, s ez szent meggyő-
ződés, az úgynevezett keleti kérdés megoldásá-
nak alapját is megvetheti, és nem csak fölráztatja
az ottani keresztyéneket apathiájukból, passivitá-
sukból, de életre keltheti és föl is szabadíthatja
őket; visszaadhatja keletnek erkölcsi érzületét,
műveltségét, a nemesebb értelemben vett munka-
kedvet, művelődési szabadságát és jogait; szóval
kiüzheti Ázsiát Európából, ha nem is politikailag,
de gazdaságilag s talán társadalmilag is.

A bécsi világkiállítás véget vethet mindazon
erkölcsi, törvényi és vallási fogalmakban győ-
kerező hihetetlen anomáliáknak, melyekhez eddig
senki sem akart hozzányulni, mert az egyedüli
eszköz e célnak elérésére az erőszak, a háború
lett volna.

A Bourbonok és Orleansok.

Történelmi mozaik.

IV.

I. Henrik.

Öt évig ültek már a francia Bourbonok ismét
a trónon, melyet a forradalom összezúzott volt, s
melynek helyét a kis káplár a magáé föllállítatá.
Azon huszonhárom esztendő, mely az 1792. —
a forradalom — és 1815. a Bourbonok visszatérte
között lefolyt, álmok tetszett. E véres, hatalmas
világtörténelmi részletet konfiskálta a büszke kirá-
lyi család, és úgy vette, mintha a Bourbon-eszá-
lád egy negyedszázadig Franciaországban kívül
utazott volna. Egy XVII. Lajos a kivégzett XVI.
Lajos után nem uralkodott; meghalt, vagy eltűnt.
De azért a Bourbon-eszáld tovább numerizált és
1815 óta XVIII. Lajos nyugodtan és boldogan
uralkodott azon édes gondolatban, hogy a régi
Bourbon-fény és pompa ismét életre kelt.

Ekkor azonban egy borzasztó esemény a Bourbonokat ismét kihozta sudrukól és emlékeztükbe hívta a Nemezeist, melynek hatalmába kerültek. 1820. évi február 13-án ugyanis Louvel ledöfte Berry herceget, azaz az egész francia Bourbon-család egyetlen reményét. Tőle várták a család megújítását. XVIII. Lajos gyermektelen volt, testvérének Károly Artois gr.-nak csak egy testileg és szellemileg gyöngye gyermeke volt, az angoulemi herceg, kinek házassága XVI. Lajos leányával szintén gyermektelen maradt. A család egyedül még Berry hercegre bízott, kinek neje Mária Karolin nápolyi hercegnő — úgy látszik — igyekezett is megfélemlíteni a család reményeinek. Ekkor azonban egy tör ledöfte a Tuillériák reményeit s a mire bízott számítottak, megsemmisült. XVIII. Lajos végzetlenségét maga előtt látta menthetlenül. Artois gróf és az angoulemi herceg nem nyújthatnak neki reményt. A legjobb esetben is meddig élhet az enervált angoulemi herceg? Legfőbb husz évig, és akkor a Bourbonok ősi családjára végkép sirba szállt, s a koronát a gyűlölt Orleans-ággyafiság teendő fejére, azon Orleans-család, melynek egyik tagja, Egalité Filop: XVI. Lajos halálára szavazott, a nélkül azonban, hogy ez által saját életét biztosította volna. Rettenetesen leverő gondolat volt ez a Bourbonok előtt.

V. Henrik esodaszeri születését már főntebb elmondottuk. Akkor természetesen az ily család lehetőségét nem egykönnyen akarta a világ elhinni, azonban később, midőn Berry hercegné kalandos és vakmerő jelleme mindinkább kibontakozott, képesnek vélte őt mindenki ily családra a Bourbon-dynastia érdekében.

A restauráció alatt Henrikkel, a csodagyermekkel bámulatos buzgalom legitimista ügyeket vittek véghez, úgy hogy ez utolsó Bourbon akként nevelték, hogy merov képviselője legyen a feudális legitím monarchikus alapelveknek. Már a csesemőt elhalmozták mindenféle kitüntetésekkel, s már öt napon korábban fogadta a diplomáciai testületet. A hölcsőt a »dames de halle,« azaz Bordeaux kofái ajándékozták. Csodálatos remekmű volt ez. Citromfából készült, dűsan aranyozott sarkja, a felső részen egy galambbal, mely olajját tartott szájában, alatta a Berry herceg en miniature arekéjével. És a böcsőnél ugyanazok sirtak örömkönyüket, kik kilenc évvel ezelőtől boldogságtól itasan üdvözölték az ifjú Napoleont, és tizenhale évvel később ugyanily itasan és örömkönyük közt hajoltak meg a párisi gróf, az Orleans-dynastia trónörökös böcsőjénél.

Tíz év múlva, 1830. július végén, e csodagyermek Franciaország és Navarra királya. A Bourbon-koronát, melyet Páris föllázadt népe az esküszegő X. Károly fejéről letépett, melyet a szükségesü angoulemi hercegnék meg saját apja sem gondolt átadni, menekülés közben X. Károly e gyermek fejére helyezte. És V. Henrik királylyá lett, a nélkül, hogy valaha király lett volna.

A Bourbonok száműzetésük alatt sirlalmas látványt nyújtottak. A merov maknasság, szeszélyesség, legitímítási mánia, veszekedés, civódás a kisdéd és kihalófélben levő családban, nem keltethett részvétet és érdeklőséget azon szerencsétlen csodagyermek iránt, ki ily bajjazo-körben nőtt föl. Anyja, Berry hercegnő, vendéi hádjárata és nyilvánossá lett házassága által lehetlenné tette magát; az öreg X. Károlyt bántotta, hogy többé nem király, és Prágában pártja boszuságára úgy tett, mintha még mindig az volna, dacára hogy papíron már meg is koronáztatta V. Henriket. Mások ismét a hüle angoulemi herceget tekintették a korona tulajdonképi képviselőjének. Prágában ekkor egyszerre három Bourbon hitte magát királynak, és egyik sem adta meg a másíknak a souveraini tiszteletet.

Midőn a csodagyermek tizenhárom éves, azaz a Bourbon-ház jogai szerint nagykorú lett, a legtekintélyesebb legitímisták Prágába fel tartottak, hogy átadják a hercegnek a lovagkardot és aranysarkantyút.

E tüntetés azonban a családi viszály következtében nevelőségessé vált, miután Csehország határára utját állták a vándor lovagoknak, míg a herceget eltávolították Prágából. Azután pedig X. Károly kívánságára a »kis Henri király«-nak Spanyolországba kellett volna menni, hogy ott mint Don Quixotte Don Carlos mellett harcoljon, kinek ugyanekkor épp oly királyilag nyomorúságosan folytak dolgai, mint a csodagyermeknek. De ebből semmi sem lett.

Angouleme nagybátyja és Henrik unoköcsöschogysem egyeztek meg abban, ki legyen köztü-lök sajátkép Franciaország királya, ha nines is

birodalmuk. Az angoulemi herceg XIX. Lajosnak hivatta magát udvara által, a másik legitímipárt pedig V. Henriket, a bordeauxi herceget ismerte el törvényes királyának. A legitímítási viaskodás e komikuma még a forradalmaknál is többet értott a princípiumnak.

A két király 1838 óta Görében lakott. Az »elbukott« Berry hercegné azonban elvitte ismét fiát, és meghordozta Olaszországban. A turini, nápolyi, florenci udvar és nevezetesen XVI. Gergely pápa minden módon kintűntették az ősi elvekben megesőkönysödött fiatal herceget. Többet ért azonban ennél neki az, hogy Blacas herceg négy milliót hagyott örökségkép számára, miből aztán az utolsó Bourbon királyilag élhetett.

Ugyanezekkor némi kilátásai is voltak a francia trónra. 1840-ben ugyanis Franciaországban az elégedetlenség nagy mértékben elharapózott. 1841-ben meghalt a becsületos XIX. Lajos, az angoulemi herceg, a Bourbonok közül tehát csak is még a csodagyermek volt életben. Magától értetődik tehát, hogy a legitímista pártok egyesültek, és ünnepélyesen őt kiálták ki királyul. Ekközben Henrik megöcsült. 1846-ban nőül vette Mária Terézia Beatrix Gaetanát, a modenai herceg nővérét, ki a francia júliusi monarchiát soha sem ismerte el. A legitímek tehát megnyúghattak e házasságban. *Lilomista* volt és maradt az, a menyiben magtalan maradt, és Henrik csakugyan visszavonhatlanul az utolsó francia Bourbon. A család lelte magát; az utolsó, esodaszerűleg kihajtott águk nem volt gyümölcse. Él, de hogy meghaljon. És e tragikus érzéssel kebelében V. Henriknek igaza van, midőn mint Franciaország és királyi családjának végső sarjadéka, a legitímítási körlelhetlen bajnokaként kíván sirba szállni. Meg nem alkudni a körülményekkel, semmibe sem venni a kor eszméit, szilárdul megállni, mint a szikla, habár zúgnak és búgnak is körüle a hullámok, s az elmerülés kétségtelen. Chambord gróf pártja több ízben megkísérelte kiengesztelni őt az orleanistákkal, de ő inkább megmaradt utolsó legitímistának, mintsem gyűlöletéről lemondjon. 1844. óta Frodorfon, Bécs mellett lakott családjával. E kastélyt az angoulemi hercegnőtől örökölte. Csöndes, visszavonult életet folytat, csakis legújában lépett ismét a nyilvánosság elé, de belgiumi kudarcra után ismét elzárkózott, s talán végkép lemondott azon édesen ápol reményéről, hogy mint Franciaország királya, a francia trónon hal meg.

CSUKÁSI JÓZSEF.

Nyilvános irnok Rómában.

Egy fákó asztal, melyet könnyen lehet ide-oda hordozni; egy kalamáris, mely a zsebbe téve is megőrzí tartalmát; néhány iv papír, s mindenek fölött lúdtoll, melyvel jó nagy betűket lehet vetni: ime, ez az iroda, elhelyezze valahol utcán, vagy ama téreken, hol a nép járatos. Mindössze még egy öblös esernyő kell hozzá napernyőnek, mert noha az iroda árnyekos oldalon van fölítve, a déli nap csakhamar oda kerül.

Az ilyen nyilvános irnok a nép barátja. Ő írja meg szerződéseit, mikor valamire megalkudott; ő végzi minden levelezését. A legények és lányok előtte tárják ki szívük mélyeséges titkát, hogy papírra tegye azt, s megtudhassa a távol levő kedves is.

Szóval a nyilvános irnok mindazoknak tolla, kik nem tudnak írni, vagy ha tudnak is, nem tudják szép szavakba önteni. Az irnok úr ördögös ember. Ugyanazzal a tollal szívfacsaró halotti tudósítást ír, melyből az imént lángoló szerelem igéi borultak a papírra, és csak egy percel előbb meg valami becsületen fizetni nem akaróra készített conventbe burkolható menydörgést. Senki a világon nem tudja annyira, hogy mi a frázis, mint a nyilvános levelező. Csak úgy szórja a papírra, mint a porzót, és mily potomsággal!

Bizonyára legtöbb baja van a fiatal néppel, mely szerelmeskedik, aztán meg-megbomlik, s levélre bizza, hogy minden ismét jól legyen. Az irnok hány levélformát olvas föl előttük, míg végre egyre rámondják, hogy: »ez jó lesz!«

Fiatl irnokhoz nem nagy bizodalma van a népnek. Az asszonytéllek esintalannak hiszik, s a lányok el nem mondják előtte szívük titkát; az öregebb kliensek pedig tapasztaltabbat keresnek. Legjobb tehát, ha öreg az irnok, s oly rideg, hogy bármint hall is, föl sem tűnik előtte, s kegyetlen kötelességszerűséggel írja le.

Rendesen csakugyan a hajlottabb kor szánja rá magát, hogy az öblös napernyő alatt piaci irodát nyisson. Fiatl embereknek fényes ambi-

ciója van, mint a nyilvános jegyzőség. Hyenné csak az lesz, ki már valahol nem tudott boldogúlni.

Pedig nem oly rozshivatal. Szerény, az igaz, de ha az irnokot megszereti a nép, mindig van dolga, s pláne bucsuk vagy vásárok alkalmával szép összegecskéket is keres.

Az uralkodó család sírboltjai.

Az osztrák nép sorsát, történetét visszatűrközük uralkodóinak sírjai. A kor jelleme szerint, melyben éltek, fekszenek az elköltözött fejedelmek, egymás mellett vagy szétszórvá, messze idegen föld hantjai alatt.

A fejedelmi emlékek története a Babenbergek uralkodásával kezdődik, mint a mely család alatt forrott össze először önálló egészszé Ausztria, s kezdett a civilizációval barátságos viszonyba lépni. Lipót őrgrof az első osztrák uralkodó 953-ban. Székelye Melk volt. A magyarokkal többször összetűzött, de kevés szerencsével. Meghalt és eltemeték ugyanott 988-ban. És ez idő óta csaknem kétszáz esztendőn keresztül Melk maradt a Babenbergek temetkezési helye. Ott fekszenek egymás mellett: erős Henrik, Albert a diadalmas, és a szép Lipót. Negyedik vagy szent Lipóttal a Babenbergek a kalenbergi kastélyba költözökdekt Melkről, s az általa alapított és gazdagodon dotált Klosterneuburgba temetkeztek. Fia és utódja: V. Lipót, Heiligenkreuzban nyugszik, és ide tették le örök pihenésre a Babenbergek utolsó sarját, II. Frigycst is 1246-ban.

Negyven évig tartó interregnum után a Habsburgok ültek az osztrák fejedelmi székre. I. Albert, Habsburgi Rudolf fia, kit unokatestvére Sváb János orozva meggyilkolt, atyjával együtt a speyeri székes-egyházban fekszik. Albrecht legidősb fiát, Csehország királyát, Prágában temették el. Albrecht második fia, szép Frigyes Mauerbachban, utódja II. Albrecht Gaminzban tették nyugalomra. 1363-ban IV. Rudolf elkészítette szent István templomában a fejedelmek sírboltját, és 1576-ban ide temetkeztek az osztrák ház uralkodó tagjai kivétel nélkül. Ekkor azonban a hosszas háborúk és zavargások folytán e sírbolt teljesen feledésbe ment, s a következő uralkodók, mint cseh királyok, mind Prágában pihennek, úgy hogy a szent István templomban levő sírboltot csak 1645-ben fűdöztek föl véletlenül az által, hogy III. Ferdinánd császár komornyikja nem messze tőle családi sírboltot készítettet magának. Tizenhárom habsburginak hulláját találták meg ott, egytől-egyig koporsó nélkül. Rudolf hullája fekete ökörbörbe varrva úgy fektét ott közösen meg, a mint Velencéből odaszállították. A sírboltot azonban csak 1739-ben vették szigorúbb szemle és vizsgálat alá, és 1754-ben Mária Terézia rézkoporsóba rakatta a Habsburgok esontjait, sőt a másútt fekvő elődök porrait is ide hozatta.

A császári sírboltot Bécsben a kapucinusoknál I. Mátyás építette, s az osztrák ház uralkodó tagjainak temetkezési helyévé avatá. És az is maradt mind e mai napig. I. Mátyás Rómából hozatta a kapucinusokat, s átadta nekik a templomot, tirol Annával. I. Mátyás 1619-ben halt meg, és egyelőre nejevel együtt a királyi zárdába helyezték el; midőn azonban 1633-ban a sírbolt elkészült, átvitték a kapucinusokhoz. Utódja és az elkezdett sírbolt befejezője 1637-ben halt meg, de miután saját maga számára egy mauzoleumot építtetett Grácbán, kívánsága szerint oda temették. III. Ferdinándtól kezdve, ki 1657-ben hunyt el, az osztrák uralkodók mind itt fekszenek. 1705-ben I. Lipót, 1711-ben I. József és 1640-ben VI. Károly ide temetkeztek.

Már I. Lipót császár arra gondolt 1701-ben, hogy a császári sírbolt helyiségeit megnagyobbitja, mely célból azután a kapucinusok zárdájának sírboltját egyesíté a császári házával. Ő volt az első, kit e bővített sírboltba tettek nyugalomra. Midőn azonban Mária Terézia lépett a trónra, a sírbolt már ismét egészen megtelt a császári családjainak koporsóival. A császármé tehát az ő sírbolt mellett egy újat készített a habsburglothringeni ház számára, és Moll Balthazar jeles szobrász által föllépítteté azt a szép mauzoleumot, hol férje oldalán ő pihen. 1754-ben Trautsohn érsek beszentelé az új sírboltot, s a császárné háladatosság fejében még ugyanazon évben a császári sírboltba helyezteté nevelőnőjének, Fuchs Karolina grófnőnek hulláját. 1765-ben meghalt I. Ferenc, Mária Terézia férje, és a császárné minden héten háromszor meglátogatta a sírboltot, és gyakran éjjel is órákat töltött férje koporsójánál. Később egy gépet készítettett saját használá-

tára, melynek segítségével le- és fölereszkedhetett a sírboltból. 1780. november 2-kán látogatta meg férje koporsóját utolszor. Fölhúzás alkalmával a gép háromszor megakadt, mire a császárné sejtélemserüléggel mondá:

— Ugy látszik, a sírbolt már nem akar elereszteni!

E naptól kezdve nem hagyta el többé szobáját, és még ugyanazon hónap 29-kén elhunyt. December 3-kán elfoglalta helyét örökre férje oldalán.

Az osztrák ház uralkodói közül Mária Terézia óta II. József (1790.) II. Lipót (1792.) és II. Ferenc (1835.) temetkeztek e sírboltba.

II. József rendeletére megszüntetett a naponkinti istenitisztelet a sírboltban, és azóta csak emlékeztetéses napon tartanak ilyet.

Ha a császári ház valamelyik tagja elhunyt, az udvarmester azonnal kijelöli részére a helyet, hol az elköltözött nyugodni fog.

A temetés napján a kapucinusok az augusztinusok templománál várnak a holttestre, bekísérik templomukba, és égő fáklyák mellett levisszik a sírboltba. Itt a két lakattal elzárt koporsót még egyszer kinyitják és az udvarmester, a kapucinusok quardianjához e kérdést intézi:

— Megismerte ön az elköltözöttben a fenséges főherceget stb. vagy uralkodó fejedelmünket?

És a quardian igenlésére így folytatja az udvarmester:

— Átadom tehát ezennek önnek az üdvözlőt N. N. holttestét.

A quardian pedig erre ekként válaszol:

— A fenséges halottat ezennel köteles felügyelet alá veszem, és híven megőrizem.

Ezután ismét elzárják a koporsót és a kulcsok közül egyiket az udvarmester viszi magával, a másikat pedig átadja a quardiánnak. Az elhunytak szívét az augusztinusok templomának Loretto kápolnájában, a belső részeket szt. István templomának régi fejedelmi sírboltjában helyezik el.

Azon 95 koporsó közt, melyek 1618 óta e sírboltba helyeztettek, itt látható Napoleon Ferenc Károly reichstadi herecegnek, I. Napoleon császárné és Mária Ludovika főhercegnő fiának koporsója is. Született 1811-ben március 11-én Párisban, és meghalt 1832-ben július 22-kén Schönbrunnban. A császári sírbolt újabb koporsói: Sophie főhercegnőé, Hildegarde Albrecht főherceg nejéé, Miksa mexikói császárné, és a mult héten elhunyt Zsófia főhercegnőasszonyé, fejedelmünk édes anyjác.

Az ember képzelő tehetsége.

A létért való küzdelem a legfőbb tényező az emberiség fejlődésében. Minden, a mi él, folytonos küzdelemben áll a fejlődését gátol külsőekkel, és minden fejlődési irány győzelemre törekszik, mert csak a győzelemben van élet, a bukás egy a halálal.

A képzelő tehetség fejlődésének kezdete szintén a küzdelem körébe esik. Az ó-kor hátrama-

radt népeinél a képzelem kizárólag rémképek festésével foglalkozott. Az ismeretlen, láthatlan erők pusztító hatásai, az érzékfölötti világ titokba burkolt ijesztő alakjai leginkább foglalkozhattak e tehetség fejlesztését. Mindenekelőtt azonban a sötétség serkentette gyors tevékenységre. A sötét éj minden pillanatában veszély fenyegette az embert; ha a mély homályban e veszélyre gondolt, borzalom fogta el lelkét, érezte gyarlóságát és hasztalan kapkodott mentő eszközök után; tudta, hogy leghatalmasabb ellenségei, a ragadozó állatok, főleg az éjt használják prédáik keresésére. Ismerte látszerveinek gyöngöségét, de mitsem tehetett ellene. A világosság és sötétség így lett a legszembeszökőbb ellentét életében: az elsővel

tak, vad dühöngéssel nyers húst falva és aljas tivornyákban kéjelegve. Mindezekről tanuskodik néhány ránk maradt egyiptomi, valamint izraelita okirat is (Mózes II. k. 25—28); tanuskodik továbbá a perzsák számtalan élve eltemetett áldozata, a római lovag, Curtius önfeláldozása, ki a magas sziklaról a mély, sötét örvénybe vetette magát; a hellenek Dionysos-ünnepi és számtalan más példa az ó-kor népeinek életéből.

A rémalakok, a kegyetlen áldozatok, az érzékfölötti világ ijesztő képei mind a létért való küzdelemnek tulajdoníthatók. Az ember létének ellentét megismerni törekedett, hogy futhassa, kerülhesse, vagy hogy áldozatok által haragját kielhthesse. E borzalom a képzelő tehetség legerősebb fejlesztője volt; az élet végtelen nyomorából nyerte azon rugékonyságot, mely idők folytával a tűzásoktól megóvta. Valamint az egyes nékülözésekkel járó ifjúsága kemény férfivá edzi, úgy edzette az őskor az emberiség életét is, és valamint a sötét földben rejlő gyökérvilágosságra jutva, annál szebb lombot, virágot és gyümölcsöt hajt, minél több nedvet szitt a sötét föld gyomrából, úgy az emberiség életében is a sötétségvilágosságot szült.

Később már nem a létért való küzdelem, hanem az évek fokozására irányzott törekvés serkentette a képzelemet a rémalakok sötét rajával szemben egy új, fényes, derült alakokkal telt világot állítani: az emberi lét fényoldalainak esiről öntudatát képleg kifejezni. Az egyiptomiaknál a mindent látó napisten: *Osir* a mindent rontó *Tib* vagy *Anan* féltemelkedett, a pusztító tüzisten, *Pth* lassankint az éltető meleg urává, a világ teremtetőjévé fejlődött; az ariai az ég urát *Indr*át uralta az előbbi tüzisten *Agni* helyett; a perzsák a fény urát készséggel helyezték a sötétség ura fölé; az izraelitáknál *Asael*, *Moloch*, *Bal* és mások helyét a gyönyörű *Abonai* és a csillagos ég fenséges ura *Zebaoth* foglalták el; a perzsák künzött gyermekéből ujjongva költők, zsoldárlakok voltak; a helleneknél, képzelőmüknek már az őshazából hozott művei nagy részben derült, víg színezetűek voltak. Most az időközben közjük vegyült idegen elemekből győzelemesen kelt elő az egész népet éltető tiszta ariai szellem.

Az évek fokozására irányzott törekvés mindenfelé fényt árasztani törekedett; a régi, embertelen rémalakokat letisztította talapzataikról és helyükbe magasztos isteneket és hőseket állított. Szóban, dalban, szímben eltűnt a sötét, a homályos, és mindenütt fény, ragyogás váltotta föl; a sötét hatalmak remegő rabzolgái, mint győztesek ujjongtak.

A fény és bőség győzött az éjen és a nyomoron. Az évek fokozására irányzott törekvés oly messzire ragadta a képzelemet a létért való küzdelem körén kívül, hogy a hellen művész néhány képekben és emlékszürokból fennmaradt remek példányára elég erős volt azon európaiakat, kik a tiszta Jézus-vallás meghamisításából eredt butító dogmák hatása alatt mindinkább

Nyilvános irnok Rómában.

jelképezte a magasztos, barátságos és kedvest; a másikkal az ijesztőt, borzalmas és rémest. Ezen ellentét legerősebb kinyomatát a ránk maradt vallási intézményeken láthatjuk; minden, a mi bűnös, gonosz, a sötétség hatalmával van azonosítva, a jó és nemes ellenben a fényes éggel, a ragyogó nappal. A legrégebb kulturnépnél, az egyiptomiaknál a róza és a világossárga szín a nap, a fekete és szürke pedig az éj Osirjának volt szentelve, s e szerint választottak az áldozatok is: vörös tehén vörös gyapju, vörös és sárga virág, vörös templom, vörös oltár a nap Osirját illette, a fekete és szürke ellenben az éjt; az előbbi nappal víg dalolás közt, gazdag lakomával és fürgé táncolással ünnepelték, az utóbbinak sötét éjjel áldoz-

satnyultak, hirtelen fölrázní és tette serkenteni. A tiszta fény előtt tűnik a bűn és lemondás, az isteni boszú és véres megváltás sötét hite. Ugyanezen törekvés az ós-kor rémes meséiből és dalaiból felsőleges hőskölteményeket és dícsőnekeket teremtett, melyek — mint a költészet örök gyönyögyei — nagy becsüket soha sem veszítik. E művek költői az egyes ember sorsában az egész emberiség életének útját vélték tapinthatni, és ennek kifejezését adtak magasztos szomorújátékaikban. Folytonos, fáradhatlan kutatás- és alakításból a szépe egy új világa kelt elő, mely magán hordta az ember legnemesebb tehetségeinek kinyomátát, és mely az utókort évezredekre gyönyörű virágokkal és gyümölcsökkel árasztotta el.

Az ember mint költő egynek érezi magát az egész világgal. Lénye a föld igazgatója, fájdalma világfájdalom, sajtáságai és céljai mérvadóak a mindenségre nézve, föllázadt érzelmét és harcokésztségét világküzdelemmé változtatja, sőt hallhatatlan reményeivel a földi életen túl egy új, jobb világot teremt magának. A képzelem annál tevé-

kat, elrejtették, melengették, mint a kertész melengeti üvegházában a meleg dél kényes növényeit. Csakhamar azonban az egyszerű fából készített imaházak helyét kőből épült templomok foglalták el. Festmények, díszes miseruhák, művészi kezekről tanuskodó kelyhek és keresztelők követték a hitszónokokat; a templomok szaporodtak, az oszlopok, boltozatok mindinkább nyertek nagyszerűségben: az egyházak tágas belsejében a tarka üvegtáblákon megtört nap sugarak pompás színvegyületben ragyogtak; ajtókat ének, fény, tömjénfüst és magasztos szónoklat új életre ébresztette az észak rideg népeit; képzelmeiket a pompa hatalmasan megragadta, ósátyaik gyermekiesen tiszta vallását elejtették és hévvel álltak az új valláshoz, mely egy részt föllomálya burkolt titkaival és a pokol ijesztő rémeivel borzalmat, másrészt pedig a mindent körülölelő forró testvériség lelkesítő érzelmével és a földöntúli élet magasztos esztelésével szent tüzet öntött sziveikbe.

A lélek halhatatlansága, a költészet e leg-

nyihitette földi nyomorát, csalódásaiban vigasztalta és a kétségbeeséstől óvta. Magasztos ábrándjaiban végtelen tér nyílt meg lelki szemei előtt, a hol mindent föltalált, a mit az életben nélkülöznie kellett, mert ott ki van zárva minden bű és gond, a vágyat gyorsan követi a teljesülés, röptében semmi sem zavarja a lelket, minden akadály nélkül átszelheti az ezer meg ezer csillag világát, a tiszta aetherben tisztán látva, a világ minden titka föltáru előtte és maga alatt szánalommal nézheti a gyarló emberiség sikertelen fáradozásait, szerető gonddal őrizheti övét, óvhatja a közelgő veszélyektől és egyengetheti útjokat az örök boldogsághoz. Ha az életben legkedvesebb vágyairól le kell mondania, bizalommal tekinthet a jövőre ott fenn!

Mi lehetett szebb, költőibb és magasztosabb?

De a képzelő tehetőség ily gyors fejlődése nem mindenben kedvezett az emberiség fejlődésének, sőt a mi eleintén elősegítette, később hátrányul szolgált. A túlesigizott képzelem káros hévvel ragaszkodott az érzékfölötti világ magasztos

Az uralkodó család sirbirtja a bécsi augustinusok templomában.

kenyebb és annál merészebben teremt, minél kevésbé van az érzék alávetve és általa korlátozva. De azért távolról sem áll azon, napjainkban számtalan szor hangoztatott érv, hogy az emberiség haladásával a költészet is veszít értékéből, mert az emberi szellem fejlődése soha sem nyugszik, mindenütt működik nyíltan vagy titokban; a régii meghalni enged, de újat teremt, s az ember mint költő, a fejlődés fokai szerint végtelen változásban él örökké.

Midőn az ariai népesoportok Európát sűrű tölgyessal előzönlötték, a hideg képzelem lassankint meleget nyert a forró dél felől. A középtenger tájékaról a magasabb műveltség csirái átszivárogtak a ridegebb népekhez is. E csirák legelső közvetítői a kereszténység vándor hitszónokai voltak. Konstantinápolyból a görög felszigeteket át Oroszországba, Rómából Spanyol-, Francia- és Angolországba, innen pedig Németországba hatolva, a dél ragyogó képzelmenek műveit e kemény, hideg népekkel is megismertették. Eleintén négy fal közé zárva, sötét zárdákban növelték e csirá-

almasabb, leggyönyörűbb eszméje rózsáncokkal fűzte a híveket vallásukhoz; a kételkedőnek, a félénknek, a gazdagnak, a szegénynek egyaránt vigaszt nyújtott. ... Az ember élete kínokkal jár; gyakran panaszkodik fájdalomról, melyek testében rejlenek; gondoskodnia kell teste táplálásáról, ruházata- és lakásáról; ezer és ezer nemes szándéka meghiusul teste lustasága miatt; néha kedve lenne szárnyra kelni és az egész világot berepülni, mindenfélét áldást szórva, de a test hűvelye nem enged; élték felét hamar kifáradt teste nyugalma, alvásnak kell szentelnie, éveinek felét csetlen gyermekkorban és tepsedő aggságban kell töltönie. Mily kevés ideje marad virágzó ifjusága, boldogsága számára! E nyomasztó tudatból újjongva emelkedett föl a földön túli lét gyönyöreiben hívó lélek. A lepke széttépvén gubóját, a sötétből fényre tör, szárnyait kiterjesztve fölszáll a magasba, kéjtitosan röpdös és létét zavartalanul élvezi. Ilyennek képzelte az ember lelke földöntúli életét, szabadnak és élvődésnek, minden földi tehetől mentnek. S e hit

alakjaihoz és gátolta a haladást. Babonát, fanatizmust és aljas szolgaságot szült. Másrésztben az ember értelmének rovására egyoldalúan fejlesztette lényét. Ezen egyoldalúság különösen oly művészek körében észlelhető, kik mások művészi termékeit előadják: színészek, táncosok, dalnokok és zenészek. A képzelemnek ily kizárólagos hatalma az ember lényén erkölcsi telességet, munkakerülést és tepsedést is szül, bizonyítékul annak, hogy az emberiség hivatása: nem mámoros tunyaszágban folytonosan élvezni, hanem serény munkálkodás után csak üdülést keresni a képzelem ragyogó világában.

A puszták hajójáról.

Bücsuzunk el amaz örökké zöld, keskeny s mindkét oldalán végtelenre terjedő sivatagok által szegélyezett óázistól, melyet a Nil völgyének neveznek s tartunk keletnek, az egyiptusi-arabpartvonal sivar hegyeinek. Szemünk előtt mindenekelőtt azon

nagyon járt karaván-ut van, mely Felső-Egyiptom Thebais kerületéből indul ki, s a partvidéki hegység kereszt völgyein csaknem minden emelkedés nélkül futva végig, Koscir kikötő-városban ér véget.

Bir-Amber főkiindulási állomás karaván-szerájának akácai és szikamórijai alatt szesztárt tartunk, hogy erőzhöz jussunk a ránk várakozó fáradalmak elviseléséhez: még egyszer fölújítjuk inyáinkat a Nil édes és lágy vizével, rövid lakomát tartunk a völgy terményeiből: tejből, szőlőből s más gyümölcsökből, s aztán hallgatjuk a galyak közt cserfőle hangon csiprelő madarkákat.

Az említett karavánszeráj igazi új arab izlésben emelt kupolás, oszlopsarokos, fülkés nagy épület, mely senkié sem, nem úgy mint a »*mekkélék*«-nak nevezett többi karavánszeráj, hanem az öreg Ibrahim pasának a közjő számára tett alapítvány. Télien fülkét alvási használják az utasok, nyáron azonban a bennük lakó sok kigyó és gyík miatt kerülik s inkább a ház előtt, szabad ég alatt tanyáznak.

Az elődvarban nagy a sürgős-forgás. A sivatagi útra már készítik a híres »puszták hajóját«, az egy púpos tevé, melyre ezentúl egészen rá fogjuk magunkat bízni. Ezen éppen oly költőietlen, mint sokszor megénekelte állaton sok szemlélőni való van. Alakja éktelen; hosszú, S-ként hajtott nyakán pihenő feje leggyakrabban egyenesen néz neki a nagy világnak. Apró, majomszerű fülei magasan vannak kicsiny koponyáján. Szemei koponyája oldalairól komolyan vagy — miként Brehm mondja — bután merednek ki vad szemöldök alul. Felső ajka hosszú és széles, két oldalt hirtelen lejtős, szőrös s közepén félig meghasított, míg alsó ajka petyhüdtlen alétesing, de azért rendkívül mozgékony. Hosszú, hajlott, karesú, erős és mozgékony nyaka nem csunya, melynek alsó része laposra van nyomva, míg felső részén rövid s durva sörengy. Első lábai szinte gyöngéknék látszanak arra, hogy az állatnak előre eső nehézségpontját lejtős uton elbírják, azonban széles és ruganyos talpa, mely két vastag újjnak részben való egyesüléséből eredt, biztosságot nyújt járásának.

Az állat bőrét különböző testrészei szerint hosszabb-rövidebb gyapju borítja, melyet azonban nemcsak lenyírnak, hanem a legtöbb tevé bőre össze-vissza van égetve, mert a beduinoknak állatra s emberre alkalmazva, univerzális gyógyításmódja a tüzes vassal való égetés. Színe a fehér-től és vörhenyes szürkétől egészen a barnáig és fekete barnáig változik. Szépen kifejlődött zsirupot — mi a camelus dromedarius késsége — csak fiatal s oly állatoknál találhatni, melyek hosszabb ideig legeltek s nem hordtak terhet. Azon nehéz munka, melyet az állatnak kora fiatalától kezdve, azaz mikor a szoptás abbahagyja, végeznie kell, s azon közvetlen nyomás, mely mindenekelőtt a púpra hat, felszivja a zsíradékok, mely annak gömbölydedségét kölesinözt, s annak helyén nem sokára nem marad egyéb egy porogós daganatfélnél.

Egyébiránt a tevé minden különös, s miként a mohamedán mondja, maga az ur isten is elesdálkozott, midőn a teremtés után végigtekintett művein s a tevé megpillantotta. Mindazáltal a tevé egész szervezete tökéletesen megfelel azon munkáknak, melyekre alkalmazták. Brehm ezen állatnak főváltója s ezért nem akarjuk őt teljesen védeni, mégis bámulniuk kell megelégedését, megmondolását, erejét, kitartását és készségét, időkint való makrancossága mellett is türelmét s igazgathatóságát; mind oly tulajdonok, melyek egyesülve sem a számban s öszvéren nincsenek, nemhogy a lóban és ökörben előfordulnának.

Már kezdjük ezen félig ökör, félig számarakatu állatot szeretni s cirógatásához látunk, midőn felénk egyszerre visszafordítja fejét s haragos bögést hallat. Az emberek hízélgéséhez nincsen hozzá szokva, mint a ló.

Fájdalmasan vesztük észre, miként kínozza és szivja vérét ezen békés állatnak mindenféle apró ellenség. Bőrét szúnyogok, darázsok s bögölyök dongják körül, különösen szemei környékét; bögölylárvaik turkálnak orlyukaiban, homlok-bőrben, mitől tüszőgöccsel vagy orrának valamelyik szomszédjához dörszölésével gyekszik szabadulni.

Tudvelevő dolog, hogy az ó-egyiptomi képeken és véseteken még senki sem találte tevé-ábrát, miből azt következtették, hogy Egyiptomnak ezen, mai nap nagyon elterjedt s igen hasznos házi állatja azelőtt ezen országban ismeretlen volt. De a szentírás azt mondja, hogy már Ábrahám is tevéket kapott ajándékba az egyiptomi királytól, míg másrészt megjegyzik, hogy az ő emléke-

ken tyúkok és galambok sinésenek ábrázolva, melyek pedig tömémentlen mennyiségben fordulnak elő Egyiptomban.

A karavánszeráj elődvarában heverészve mulatunk egy fűre, rendkívül hosszalábú tevécsikó mellett, mely velünk együtt fog utazni, természetesen teher nélkül. Ő még nem ismeri az élet komolyságát; sebesen vágat tovább, miközben kövér púpjá jobbra-balra inog; hátulso lábaival rugdalozik, vékonyabb bögést hallat s aztán visszatér anyjának négybimbajú tőgyéhez.

Egy fiú nevetve ül egy dromedár szédítő magasságu púpján, azaz oly tevében, mely jól tud ugrani; alatta nincs nyereg s csak lábait támasztja meg kissé az állat váll-lapocáiba; kezében kantárszár van mely a tevé fejére s orrára kötőfék-szerűleg erősítették, mialatt a dromedár hosszú, röpiülő léptekben, oly szelíden hintázva üget, hogy hátán kényelmesen lehetne egy fűdzsa fekete kávé s süresölni, miként az arab diésekedve szokta mondani. A lovagló azonban rendszeren nyeregben ül, s a kötőféken kívül még az állat orrán keresztül húzott vaskarika is biztosítja kormányozhatóságát.

Az abrakot, vagyis a szécskává vagdalt szalmát köntik; a tevécsorda tagjai mindenfelől elősietnek s rendes körben telepednek le eddelük köré. Még elégedettebbek azok, melyeknek fejére babbal teli abrakos tarisznyát kötöttek. A felső-egyiptomi tevének óvról-évre száma és bab a tápláléka azon kevéske fűvön kívül, mit hosszú útjában itt-ott elszőrvá talál. Csak tavasszal, azaz január-és februárban csapják ki a tevének nehány létre a Nil völgye legelőre, hogy herén vagy bükkönyön jusson erőhöz, mert Egyiptomban fűszóva nincsen. A pihenés s a zöld táplálék nagy hatást gyakorol a tevére, tagjai meghúzódnak, púpjá gömbölyödik, izmai megerősödnek, s ily gyógymód után ismét képes lesz az embernek szolgálni. Ezen legeltetés nélkül nagyon hamar tönkre menne a tevé, miért tulajdonosa ilyenkor még nagy díjért sem adja örömet kölesün.

Abrakolás után a tevéket vályuhoz vagy víz-csatornához vezetik itatni. Az állat ezután jobban szeretne szabadon, teher nélkül ide s tova sétálni, vagy pedig esendesen kérődzni, s egyáltalán nem tetszik neki, ha két áruigöngy vagy zsák közé hajtják; elégedetlenségének ismételt bögésben adja kifejezését, mindazáltal engedelmeskedik az embernek, kit szétáztatna. Láthatólag legkellemetlenebb rá nézve a leereszkedés s ezt még akkor sem teszi habozás nélkül, ha abrak van előtte. Csupán egy *kh* hang az, melylyel az ember — legyen bár az gyermek — letérdepelésre kényszeríti. Mialatt a nyakas állat bögéssel fejezi ki kedvetlenségét, még egyszer megnézi a talajt, hozzá igazgatja első lábait, s aztán kétségbeesett elhatározással lezuhan első lábai térdkalácsára. Hátulso lábain még áll, hanem vontatva ezeket is hozzá igazítja. De ezekkel már nem zuhan le, hanem csak erősen meghajtja magasan, csaknem közvetlenül combja alatt levő térdét. Most előttünk térdel az állat és sokkal nyugodtabb lett.

A podgyászlóskor első dolog a tevényeregnek (hanic) föltétele. Ez esodálato szerszám, oly esodálato, mint maga a tevé; ez patkóalakra meghajtott, hurkaszzerűleg hengerled, szécskával tömött durva zsák, mely körülfekszi a tevé púpját. Hátsó része elzárt, elől pedig fából készült kezdetleges güzs tartja össze. Ez két keskeny, egymásra keresztbe fektetett deszkákából áll, s melyek fölül egymással szögletet képeznek, s egymástól nem messzire két pár ily deszkácska van, melyeket két oldalt s tetejükön egy-egy pálcát tart össze. Ezen nyereg aztán csak egy farmatringgal van az állat farkához erősítve még csak heveder sem tartja, mert félre- vagy leeresztését megakadályozza a púp.

Azon tehernek, mely kötelhurkokkal van a nyereghez erősítve, egyensúlyának kell két oldalt lennie, mert másképp nem sokáig bírná el az állat; a teher alakja már csak a második, és súlya a harmadik sorba jön. Az erős tevé tíz arab mázsa terhet elvisz nehány napon át, a rendes teher azonban csak 3—4 mázsa. A podgyászlós ideje alatt a tevé többször tekint körül, elégedetlenül bögve. Végre a lovag helyet foglal a zsáknyerger, mit nagyobb kényelem okéért szöngyeggel terít le, mely aztán az állomási tanyákon egyszerűsind szöngyegéül szolgál.

A kinek kényelmét ez ki nem elégíti, az zsellyeszéket csináltat magának (sobrie), nyers vesszőkből négyzetlegétevé font ágyaszerű alkotmányt, melynek fenekét s oldalait kötéllal zárja el. Ezt aztán keresztben helyezik a tevé hátára s közepén erősítik a nyereghez, míg két vége a levegőben hintázzik. Elfér benne egész család, föl-

téve, hogy mindkét vége egyenlően van megtelhelve. Leginkább azonban csak nők használják, kiknek számára még sátozt is feszítenek a zsellyeszék fölé, részint hogy kívánsi szemek elől mególtalmazzák, részint a nap heve ellen. Vannak még másféle zsellyeszékek is, például a »sukudé«, mely székszerű s ebből egy-egy lóg a tevé két oldalán; a »taktraün«, mely szabadon hintázzik két tevé közt, ez utóbbiakat azonban Felső-Egyiptomban nem igen használják.

Az útra legszükségesebb dolgokat, mint az élelmi- és konyhaszereket kosárba vagy ládába rakjuk, vagy pedig a »khurgé« nevű zsákba, mely közepén nyílt, mint a régi pénzes erszények, és a tevé két oldalán lóg alá, végén cifra bojtokkal.

Vizről a tevelajtsárnak kell gondoskodni, a kivel utazási szerződésünket kötöttük. Egyik tevére kecskebőr-tömlőt akaszt s ha szükség van rá, ebből az ivóvizet facészűbe vagy cinkpolárba ereszt s úgy nyújtja föl magasan álló védenének. Oly állomásokon, hol viz van, a tömlőt mindig friss készlettel töltik meg.

Ha gyorsan akarunk utazni s nem irtóznunk a nagyobb költségtől, ez esetben dromedárt (hegin), vagyis gyorsan ügető tevével bérlünk, melyen olyan nyereg van, mint a lovakon, elől-hátul magas kápával, úgy hogy abból a bár gyors, de szelíden hintázó ügetéskor leesni csaknem lehetetlen. Ily állaton öt napi útát egy, legfőkébb két nap alatt megtehetni. E vidéken ily módon csak ritkán, legfőkébb beduinok utaznak, lovon még ritkábban, s székre csaknem soha.

Fölszólítanak, hogy szálljunk föl a puszták hajójára, s ezt megtenni több mód van, de mind-egyiknek megvan a maga nehézsége. Legkedvezőbbnek látszik a még guggoló tevére szállni, de őrizkedjünk ezt egymagunkban tenni, mert még mielőbb helyeigazítottuk volna magunkat, a mint a teher első nyomását érzi, a tevé hirtelen fölveti magát s bizonyosan hátán keresztül fogna hajtani. A már gyakorlott utas ezt jól ismeri s azért ügyel is magára. Mi tapasztalatlanok azonban nagy óvatossággal, a hajtsár fölügyelete alatt szállunk föl, belékapaszkodunk nyergünkbe elől-hátul s aztán jelt adunk, hogy el lehet eresztani a tevéket, mire testünk gyors egymásutánban löketeik hátra, előre, majd ismét hátra.

Paripánk már talpon áll s mi magasan vagyunk a föld színe fölött; ily magasan még soha sem nyargaltunk s borzadtunk, helyzetünkre gondolva. Ha paripánk megbokrosodnék, mit csinálnánk? Sokkal magasabban ülünk, hogysen lábszárainkkal tarthatók magunkat, mit a lovon tenni lehet. Ha lábainkat két oldalt lefogadjuk, sarkunk alig érinti az állat oldalbordáit, ha pedig úgy ülünk, a mint kell, lábainkat vagy csak az egyik oldalon lógatva le, vagy pedig az állat nyakának feszítve, e helyzet ugyan kényelmesebb, de nincs kapaszkodhatási reményünk mellette azon esetre, ha a hevederrel meg nem erősített nyereg előre hátra, vagy oldalt esúsznék. A kötőfékszár nem sokat használ, mert bármiként rángassuk is, az állat nem igen törődik vele.

Ha a tevényargalással egyáltalán nem tudnánk megbárátkozni, ez esetben rendelkezésünkre állanak a pusztai számarak, melyek a karavánoknál mindig nagy számban kísérik. Gyöngéd alkotású lábaik dacára képesek hegynek föl, völgynek le, egy mázsa terhet pipelni, s ugyancsak dolgukba kerül, hogy a hosszalábú tevével lépést tarthassanak. Ezen lusta állatot bajos volna tovább indítani, hanem a karavánt magától is buzdogn követi. Teljesen sikertelen kísérlet volna ily karavánszámárral — mely a Nil-völgy számarparipáihoz úgy hasonlít, mint a teherhordó tevé a dromedárhoz — ügteni vagy vágatni akarni, ha csak a karavántól jó messzire el nem maradt. A tevé és számar sokban hasonlít egymáshoz, s szereti is egymást.

A karaván, mely 50—100 tevéből áll, végre komolyan megindul. A hajtsárok szeretnek egyesülni, nem annyira biztossággal végett, mert a sivatagon mitől sem félhet, — hanem inkább a kényelem és társaság kedvéért. A föl- és lepodgyászlósálmál kölesinösen segítenek egymásnak, föl-váltják egymást a hajtásnál, s a kinek nincs dolga, az fölül a nyeregbe. A mit az egyik nem vitt magával, az lesz talán a másiknál. Maguk az állatok is vigababak, s ha többen vannak, serényebben ügetnek; nehány erősebb tevé fut elől, s a többi nem akar ezektől elmaradni. A hajtsárok ezen uton jobbra felső-egyiptomi fellá-k (jobbágyok) vagy beduinok, részint tulajdonosai az állatoknak, részint csak eselések vagy rabsozók. Csaknem egész napon át, pihenés nélkül tart az utazás.

A termékeny vidék egyszerre csak véget ér, mert az csak addig terjed, a meddig mult őszszel

a Nilus áradata érintette. Csak itt-ott tűnik föl a sivatagon, hanem a művelt vidék föl még nem messzire, egy-egy kert mint oázis, üntöztetve a mely kútból, melyben összegyűl a talajvíz. Előtűnik kiterjeszkedő fensík van, melynek emelkedése csaknem észrevehetlen. Apró hullámzatos halmok vonulnak el keresztben s hosszában. Ezen vidék látszólag meg van fosztva minden szerves détől s a merre a szem csak beláthat, mindenfelé kétségbejítő szürkeség. Csak némely melyedésben a halmok közt, hol az egyetlen teli esőzés alkalmával az összegyűlt víz patakmedret képezett, növekszik itt-ott egy-egy esomé fű vagy valami bokor. Visszafelé tekintünk s a Nil völgyét messze s mélyen látjuk magunk mögött, s azon túl a hegyeket, melyeknél a lybiai sivatag kezdődik. Magunk előtt szürkés-fehér hegyláncot pillantunk meg, mely minden irányban szerte ágazik, s ezek közt völgyek fekszenek, melyeket a képzelen üde zölddel s népes helyekkel szeretne ellátni.

A talaj, melyen haladunk, nem lágy homok, hanem szilárd kavics és mész. Itt nem homok-sivatagon vagyunk. Még a vihar is alig képes könnyű homokfelhőt felkavarni, s a nehéz homok ekkor is csakhamar megint összegyűlemlik valamely domboldallal oltalma alá. Karavánunk útja szilárdságát tekintve, a mesterséges országúttal mégis sem marad. A tevék léptei több lánya széles kátyukat vágtak s melyekből ez állat nem igen örömet tér ki.

Ezen fensík vidéke nem igen gyönyörködtes s helyette a teve kimeríthetetlen tanulmányozásával foglalkozunk, ide számitva minden órában s minden mozdulatával változó árnyékát is; tanulmányozzuk hajtsárunk nyers, hanem beszédes szavait és szelid jellemét, kinek botja többször érintkezik a nyakas és renyhe számmal, mintsem a kötelességét teljesítő tevével.

Ekközben a karaván oly helyre érkezik, mely egészen barna és sötét-sárga, s itt az állatok lépése a sűrű, megkeményedett és síma talajon alig halatszik, s itt sajátságos, maró szagot is érezhetni. Itt az állatok maguktól is megállanak s mind-egyik hozzájárul a maga módja szerint, hogy ezen talaj sajátságossága továbbra is fentartassék. Ezen főtűnő helyek szerint, melyek meglehetősen mértékföldmintákat következnek egymásra s ennélfogva jó mértékföldmutatók, számitja a hajtsár és beduin utazását.

Egy világhírű francia folyóirat Magyarországról.

A »Revue des deux Mondes« jun. 1-én megjelent számában Sayous Ede ur tüzetesen ismerteti hazánk politikai pártjait s az itteni eseményeket. A cikk címe: »La Hongrie et les partis depuis la guerre.« Sayous ur e cikkben ismét bebizonyítja, hogy mily figyelemmel kíséri hazánk eseményeit. Alapos tájékozottsággal szól, s bátran el lehet mondani, hogy politikai viszonyainkat, a legközelebbi eseményeket egyetlen idegen lap sem ismertette oly tájékozottsággal, mint e fiatal francia tudós.

A cikk a nem régiben lefolyt nagy háborúról szólva kezdődik, s elmondja, mily rokonszenvvel kísérte Magyarország a franciákat a szerencsétlenségnek ama véres útjain. Abban azonban nincs egészen igazsága, hogy kezdetben a kormánypártnál volt a rokonszenv Franciaország iránt, míg az ellenzék inkább a poroszokhoz szított. Ama szörnyű háboruban nálunk általában csak III. Napoleon ellen irányult ellenszenv, ki családjá érdekében vitte hareba a francia nemzetet. A sedani nap után pedig a franciák melletti elfojtott vonzalom már demonstratív módon nyilatkozott. A rokonszenv ellenszenvnek nálunk nem volt pártokhoz kötött jellege.

Sayous ezek előrebocsátása után jellemzi a háború után követett magyar politikát, melyet egyrésztől a németek győzelme, másrészt a szláv népek federalizmusától való félelem Németországhoz való vonzódásra intett. Az ellenzék is az egységes Németországra számit, hogy Ausztria örök időkre meg legyen akadályozva régi szerepe fölvetelében. Sayous a németekkel való szövetekezés ellen kifogást tesz, ezeket mondván: »A jövő és talán az egyszeri okoskodás meg fogja mutatni a magyar államférfiaknak az ily nemzettel való szövetségi veszélyeit, mely pillanatilag hizeleghet ugyan a magyaroknak, de mely velük semmiféle rokonságbán sem áll. Ekközben a pártok, melyek a nemzetet és Magyarországot két táborra választják, növelik a németek ambícióját és közreműködnek diadalaik elnyerésére.

Majd áttér a cikk a pártokra. A Deák-párt

iránt rokonszenvet nyilvánít; sokkal tüzetesebben foglalkozik azonban az ellenzék két árnyalatával. Elmondja a balközép és szélsőbálnak ez év elején tartott országos konferenciáját, ismerteti ezek programjának fő pontjait s határozottan ellene szól annak, hogy a közös hadsereg két részre osztassék, magyarra és osztrákra, mert akkor — egy mond — az ausztriai hatalom tönkre van téve; az egyik sereg táborokarának semmi köze nem lévén a másikhoz, Ausztria-Magyarország nem ereszkedhetik háborúba a nélkül, hogy nagy zavarokat kikerülhetne, sőt még diplomáciai alkudozást sem lehetne komolyan folytatni.

Tiszárd így emlékezik meg: »A középbal vezére erős jellem, megkülönböztetett éles észszel, határozott és lebilincselő szónoki tehetséggel; a pártvezér minden tulajdonai megvannak benne, meg az ambíció is. Helye mint jövődö miniszterrelőké van kijelölve.«

»A párt vezérszónoka — így folytatja — Ghyecz Kálmán; gazdag, komoly ékesszólású s szabad tekintete némileg a katonai becsületességre emlékeztet. Olybá tűnik ő föl, mint a régi magyar országgyűlés azon követei, kik fényes nemzeti jelmezeikben tanácskoztak, s kik megtartottak vitatkozásaikban is némi élénkséget s némi lovasgias könnyűséget. Jókai, a regényíró, szintén a párthoz, az ellenzék e hatalmas árnyalatához tartozik. Még majd kell több nevet is megemlítenem a hareok leírásában, melyek hevesen, ellen-ségesen, de soha sem ész és becsületesség híján folytak a pártok között.«

A 48-as pártól azt jegyzi meg, hogy ezt demokratikusabb, előre haladottabb irányzat jellemzi, de Sayous nem hiszi, hogy e párt nem a Habsburg-dynastia megbuktatására törekszik. A párt feje: Kossuth, távol van, ez a kiengesztelhetlen ajk, mely mindenre »nem«-mel válaszol Ausztriával szemközt. A párt vezetői csak helyettesítik őt, keserű és szenvedélyesen. Így Irányi, ki magával hozta a számkivetés keserveit. Nem hagyja említés nélkül francia ismertetőnk azon kísérleteket sem, melyek új pártalakítás irányultak. Nem tartja ezt időszerűtlennek, mert a jobboldalban konzervatív hajlamokra ismer, azonban Magyarország a konzervatívek már annyit tanultak, hogy nem ellenségei a haladásnak. Azt is kimondja, hogy az ellenzék sokkal inkább törekszik a reformkérdések után, mint az uralkodó párt.

Főlemlíti, hogy Toldy (kit a magyar irodalom patriarehájának nevez) a törvényhozás által nyugt díjt kapott; szól a muzeum gazdag dotációjáról, és kiemeli, hogy az országgyűlés a szerbek számára szerb vidéken állami gymnasium fölállítását szavazta meg. Ezt azon szellem kiváló bizonyítékának tünteti föl, mely a magyarokat a közoktatás terén vezérli.

Ezzel kapcsolatban áttér a nemzetiségi kérdésre, Mileties törekvéseire, a horvát ügyekre s a határvidéki polgárosítására. Mindezeket világosan és a legjobb értesülés után ismerteti. A magyarok és szlávok közti egyetértés gyors bekövetkezésében kételkedik. E tekintetben — úgy mond — sok vesztélyt rejthet a jövő.

Érdekes, mit mond Sayous a mult országgyűlés utolsó heteiről. Az előterjesztett választási törvényjavaslatot reactionáriusnak nevez, de a fogadtatásban, melyben az ellenzék részesíté, szokatlan módon lát. Azonban ez természetes következtetés annak, ha clotur (szó-zár) nincs. Még sem ohajtja a clotur behozatalát.

Az érdekes cikk így végződik:

»Bármint legyen a jövő országgyűlés többsége, legyen az konzervatív, reform, sőt radikális, az saját méltósága, Magyarország nemes multja tekintetéből sokkal szilárdabb, de mérsékeltbb magaviselettel, kevesebb hevet, kevesebb szenvedélyt kénytelen tanusítani. Az 1869—72-diki országgyűlés munkás örökséget és üdvös tanúságot hagyott hátra. A békes munkálatok első éve, majd meg az országgyűlés, egy hosszasan tartó európai krízis közepette fejeztetett be, melyért felelős nem volt ugyan, de melynek befolyását nagyon is érezte.

»A nélkül, hogy azon különféle pártoknak, melyek Magyarorszában a befolyásért küzdenek, tanácsot akarnék osztogatni, a magyarokat csak saját történetük emlékeire figyelmeztetem. Látni fogják ott, hogy ha Ausztria nélkülök mítsem tohet, ők sem tohetnek semmit sem Ausztria nélkül; hogy a tálságos dolyf és szenvedély mindig vesztélyükre volt, hogy a nyugodt törvényesség és észlely engedmények tették azt lehetővé, hogy szerencsétlenségeiket túlélték.«

Budapest régi látképe.

A tud. akadémia egyik ülésében Pulszky Ferenc a magyar főváros régi látképét mutatja be, mely Ráth György kir. táblai ülnök nagybeszű rézmetszet gyűjteményéből való. E látképről Rómer Flóris ur az »Archaeologiai Ertesítő«-ben ezeket írja:

A kép alsó felének kétharmadát Pest és a Rákos foglalja el, míg Budának csak egy harmad jutott. Az elég tiszta, fekete nyomatu műnek szerzője: E. V. 1542. azaz: Enea Vico jellel léc föl; ki Velenében a jobb mesterek közé számitattott, s kinek ezen műve eddig a művészi könyvekben ismertetve nem volt. Az égtájak nevei alszak, valamint a látkép részleteinek elnevezése is.

Nem mondhatjuk, hogy e kép Merian rajzainak hűségével bírna, sőt azt kell hinnünk, hogy a rajz nem is készült természet után, annyira nem egyeznek meg a kép részletei a valósággal, bár oly szarvashibákkal, milyenek a külföldi képes krónikákban rendszeren előfordulnak, midőn p. o. Párkányt (Gackert) esucson hegytetőnek rajzolják, stb. itten nem találkoznak.

A két város közt levő fekete, nagyon is hullámzó határt a DANUBIO FIVME képezi. A mozsarakkal tele rakott Csepel-sziget a mai sötérg és sáros-fürdőig ér, a váci kapu melletti sarktorony a budai vízi toronnyal vastag lánc által van összekötve; a víz hullámain nagyobb-kisebb gályák himbálóznak. A Margit-sziget, melyet e kép egészen előállít, a bombatér táján kezdődik, míg vége az igralmasokig sem ér, holott mai nap ezen fölül van alsó része.

Az Isola de S. Margaritán még épen állnak a képzelményesen festett építmények. A legújabban a mai vendéglő táján fölállott János-lovagok vára, melyet Zsigmond Gyusztáv kir. mérnök margitszigeti alaprajzába pontosan fölvevett, némi erődítmény által van jelezve, más kisebb kolostorok és tornyok is látszanak, legnagyobb pedig a boldog asszony temploma zömök toronysíksakkal; mivel azonban mind ezen, mind a többi budai és pesti egyházi építmények kelet helyett szentélyekkel dél felé irányozták, eléggé kitűnik az is, hogy az egész látkép csak elmesélés és fölülletes eszmerajz után készüthetett.

A Gellérthegyen M. S. Sidero — Monte Santo Sidero — erődítmények nincsen nyoma; a budai Castello, és a Citadella pedig oly zömök gömbkúpoltas építményeket tüntet föl, melyeknek csak a római angyalvár szolgálhatott előpéldányul.

Leghívebbnek látszik az óriás falazat, mely a várat a Dunával összeköti. A Sz.-György-tér táján mely szöglet támad, melynek mélyébe a kapu egyenesen lenéz. A hegy alatt nyílt oszlopcsarnok terül el, mely ARSENALE szó által eléggé van jellegezve. Hasonlólag eszményies a vár északi része, mely a képen a délnél rövidebb, holott természetben azt jóval túlszárnyalja. Az építmények alakjáról, az utak és házak elrendezéséről nem is szólunk, minthogy itt magunkat nem is tájékozhatjuk.

Ugyanez illik egészben Pestre is. A város közepe táján egy kerek, három emeletnyi roppant torony áll; várszerű a mai egyetem tája; a házszigetek önkényűleg elosztva, míg ellenben a történelm.eg bebizonyult bástyák, templomok, kapuk, házak föl nem találhatók. A porta di Vaccia megvan, de a porta di agria (hatvani kapu) csak névleg fordul elő, minthogy a falon csak egy nagyobb rész látszik. A konstatált bástyák helyein fennott óriás sáncokalakok foglalnak helyet, és ilyenek veszik körül a négyszögű tábor, mely e kapu előtt áll, holott más képeken e tábor inkább a kecskeméti kapu irányába esik.

A Margit-szigetet egy álló hid köti össze a pesti parttal. Itt egy négyszögű sánc, négy kerek, sarktoronyal: »Guardia de le utiualie xpiane« (christiane) fölírással foglal helyet; e várcs és Pest közti térség pedig PIANO SVGETTO A BVDA-val van elnevezve. Csatláozó csoportozatok, egylovú szekerek, elszórt fák töltik be előterét ezen képnak, melynek becsé inkább ritkaságában, mint történelmi vagy táji hűségében áll, s így, a mint az akadémiai ülésben elő volt adva, inkább művészi, mint tudományos érdekekkel van régi történetünkhöz csatolva.

Az ipartanodák Angliában.

Az angoloknál a tanonképezés teljesen szabad. A társulás azon elv, mely e népet vezérli. Mag lévén győződve a képezés fontosságáról, 1851 óta ez irányban szorított sokat tettek.

London legelőkelőbb ipartanintőzetei közé, melyeket a tanonok, mint munkások egyiránt

átogatnak, a mechanical-institution, a polytechnical-institution és a south-kensingtoni muzeum sorolhatók.

Tulajdonképi gyakorlati ipariskoláik magukban a gyárakban vannak szervezve. Így Gubitt építkezési vállalkozó nagyszerű telepében (Grossin road) körülbelül 2000 munkás foglalkozik, 4—60 tanonccal, kik a külön e végre berendezett nagy tanteremben naponként este műmesterek s fizetett tanítók által oktatásban részesülnek minden szükséges és nevezetesen foglalkozásukhoz mért ismeretekben. Ez oktatás két osztályban történik, nehogy a már előrehaladottabb tanítványok a kevésbé képesek miatti idejüket veszítsék, mely sajátos közmondásuk szerint: pénz.

A tanoncoknak viszonya mestereikhez vagy gyárnokaikhoz következő:

Szűlők vagy gyámjaik elszereződtek a fiut 12—16 éves korában tanoncnak. A tangazdával rendszeren szerződést szokás kötni, melynek feltételeihez mindkét fél szorosan kötelezve van. Oly gyárakban, hol egyszerűbb erőtűvi munkálatok fordulnak elő, 10—12 éves gyermekek is fölvetnek, kik azonban rendszerint csupán egyoldalú foglalkozást tanulnak, minden ismeret nélkül, sőt nem ritkán írás- és olvasás-tudatlanul nőnek föl, ha jötevőre nem akadnak; Anglia gyári gyermekmunkásainak ügye egy különleges parlament-végzés által van szabályozva, és magáról ezen gyermekek tanításáról is gondoskodva.

Vasárnapon Nagy-Britannia egy gyárában sem szabad dolgozni, de sőt tanodai oktatást sem tartatni, a vallástant kivéve.

Londonban, nemkülönben az ország nagyobb gyárvárosában részint ipartanodák is léteznek, melyek alírások utján alapítottak és így tartatnak fenn, de azért maga a kormány is segélyt ezen alapítványi intézeteket, időnkint hivatalos fölügyelet alá veszi, és szabályzataik szigorú megtartására kötelezi.

Oly tanulók istápolására, kik fizetéképtelenek, vannak alapítványok és másnemű segélyforrások, mikből az illetmények fölöttenek. A teljesen vagyontalanok javára is vannak minden városban elemi iskolák. Így például Manchesterben egy alapítvány jövedelme költségén 350 tanuló részeseül ingyen-oktatásban.

A Kensington-muzeumban naponként tartanak tanfolyásokat tanoncok és munkások számára, még este 7 és 10 óra közt is. Mint az iparra néző különösen érdekes mozzanatot itt még azon tény említen meg, hogy ott az iparszak fejlesztésére népszerű fölolvadások is rendeztetnek, és pedig a következő tárgyakból:

1. A selyemről; az állati és növényi anyagok különbségeiről;
2. a gyapjúról, festéséről, az állatok bőréről, úgy a juh természeti leírása, továbbá a posztó, szővő kézművekről, szőrről és a szőr felhasználási módjáról;
3. a bőrök, a bőr szerveiről és vegytani alkatrészéről, kikészítéséről;
4. a csontokról, azok alkotásáról, úgy a csontgyártmányokról, villámról, gyufákról, folytatólag az állatok fogairól, elefántcsont stb.;
5. a szappanról, és ezzel kapcsolatban a zsiradék lényegéről, fagygyúról, olajról, a szappangyártásról, a zsiradék használatáról és a különféle gyertyafajról;
6. a hulladékok hasznosításáról, minők a csontok, zsiradékok, gyapjuronnyok, vér, körmök és parafák (berlini kék festékek) stb.

Ezen fölolvadások célja a különféle állati anyagoknak, mik a gyárakban felhasználtnak, miséget és eredetét pontosan megismertetni, mely célra ezen anyagok vegytani és egyéb sajátságai elemiztetnek, és bővebb magyarázatul az azon anyagokat szolgáltató állatok természetleírása is előadatik, minták- vagy rajzolatokkal megvilágítva. Egy egész folyam látogathatásának tandíja 1 shilling (50 kr.).

A Kensington-muzeum részletes leírása egész könyvet vehetne igénybe és mégis az ipart érdekelt fontosabb tárgyakat csak részben érintették. Nincs kézmű vagy iparág, mely ott képviselve ne volna, és minden iparszaki jelenség legújabb mutatóját kiállítják ott.

Maga az épület nagyszerűségben ritkítja párját. A főhomlokzat 120 ablakkal bír. A belső elrendezés is lehetőleg leggyakorlatiasabb és mindamellett kellemes, és az esteli órákban ezen nyi légszuszlag világítja meg. A műiparok

készítményei sorozva vannak, a legegyszerűbbtől egész a művészeti remekig. Így például az agyag-termelvényeiből látható mind a közönséges téglá, mind a terracotta és a legfinomabb porcellán. A tanuló, éppen mint a mester, kezdve a nyers terményen, föl ennek legmagasabb fejlesztéséig, mindent saját szemével észlelhet.

Vegyes közlemények.

— *(A holttestek bebalzsamozásának új módja.)*
A világ első napjaiban, midőn a halál legelső áldozatát ragadta ki az emberiségből, kezdetben senki sem ért, később, midőn a testbomlás beállott, megretentek, műveletlen szellemük irtóztott az utálatos enyészettől, s könnyen megérthetjük, hogy a papok, kiknek sikerült aromatikussal folyadékkal készült szalagokkal a test fűrtartása, együgyű s félnék kortársaikon határtalan tekintéllyel uralkodtak. A rothadás félelme okozott, ezért csináltak az egyiptomiak mumiákat, a görögök ezért égették hamuvá a hüllákat. Korunk, bármit beszéljenek is anyagosságáról, sokkal szemlelőbb, mint valaha; fényes tanúsága az állításnak ama megvetés, melyely osztálykülönbség nélkül halandó porhüvelyünk iránt viseltetünk. A balzsamozók eltűnnek, mert megvetettek, s ha szolgálataikat még igénybe vesszük, többé nem meggyőződés, hanem tisztasági szempontból történnik. A bebalzsamozásnál eddig a mireny főszerepet játszott, e veszedelmes mód használata azonban betiltatott. A mai gyakorlatban a kénsavas timföld, a halvány timföld-oladatok, a horgany-halvsav és horgany-kén-savakat találjuk. Laskowski, a jeles pírasi bonctanár phenikus sav és glicerinnel keverékét gondolja a hulla ereibe lövelni. Ekként készített hullarészeket mutatott be az orvosi szaknál, melyek négy év óta megtartják eredeti színezetüket s ruganyosságukat. Legújabbban azonban a nevezett folyadék helyettesítésére kilencven fokú lang, sulyának egy ötödésrésznyi phenikus savoldata ajánlatik balzsamozási belövetül, mert a phenikus sav ekként jobban oldatván föl, a hulla szöveteibe tökéletesen hatol.

Hírek.

— *(Halálhíradás.)* Belső részvételt értesítünk, hogy Bánát-Komlóson e napokban hunyt el Grozesen Julián, igen szép képzettségű román író, s többi közt az »Albina« című román lap szerkesztője. Írt ő magyar lapokba is román irodalmi dolgokról, és sokat átültetett a román nyelvtanból. Lapunk mai száma is közel tőle egy román népdal fordítását. Ugyanúgy a Kisfaludy-társaságnak szintén adott be egy kötetnyi román népdal fordítását. Már régebben betegedett, s tüdőbaj ilté meg alig 30 éves korában.

— *(Az első magyar király arcképe)* rendelte meg Jobst Károly bécsi festésznél a szent István-társulat. E festmény azért érdekes, mert a keresztény iconologia szabályai szerint I. István királyt a régi biznaci modorban ábrázolja, Ipolyi Arnold püspök utasítása szerint.

— *(Matejko jeles lengyel festész.)* kinek »az utolsó lengyel országgyűlést« ábrázoló nagyhatalmú műve Pesten is ki volt állítva, a bécsi világiállatásra ismét egy nagyszerű festményen dolgozik, mely Bithory István lengyel királyt ábrázolja a wielki-luki táborban. E kép, mint Matejko minden műve, szép stílusban van fogalmazva; a compositio gazdag csoportosításait pedig díszöltényök is emelik, s minthogy a jelenet szabad ég alatt van, e festmény csaknem minden eddigi művét fölülmulja. Az előtérben a király ül sátra bejáratánál, lábai alatt a fehér havon medvebőr terül el; előtte az orosz követ hajlong békét könyörögve; oldalt áll Possevin, a király befolyásos tanácsosa, míg a háttérben Zamoyski kancellár hatalmas alakja tűnik föl.

— *(A »mente,« szó honnan ered?)* A muzeumi fegyvergyár rendezése alkalmával — írja az »Aracl.« Értesítő — elhelyezték a két paizsot is, melyet Győr városi ajándékozott. Eddig török védelmi fegyvernek tartották, holott a régi magyarok egészen hasonlókat használtak. Midőn Leitner Quirin e paizsok édszerűségét a jelenlevő József főherceg előtt magyarázta, és bebizonyította, hogy mennyire védve volt a lovas a kardcsapások ellen, mikor azt bal-vallára vette s magát alatta elrejté, a főherceg mintegy tréfálva mondá: »Lám, miért kell a huzárnak is mindig vastag, szőrös mentéjét bal-vallára vetnie, hogy t. i. a paizsok elhagyása után ez oldalt a vágás ellen mentse.« Meglehet, hogy a mente e mentéstől, Mohár Albert szerint: defensio, kapta lacerna, pallium nevet. Valószínűbb azonban, hogy a manteau, mantello, mantel szavak magyarátsa.

— *(A pesti boulevard az építkezések)* még e hó folyamában megindultak. Az építés a városliget

körül kezdődik meg, hol több egyemeletes nyári lakás fog szép kerttel együtt készíttetni. A lakások még ez évben tető alá kerülnek. Aug. 1-én egy nagyobb ház-csoport építése indítottik meg oly helyen, melynek telkei már a közmunkatanács, illetőleg a vállalkozók tulajdonába mentek át. A csoport 14 házból áll, mind-egyik oldalon hét ház lesz s a nagyszűz-utca felé a vas-utcaig, hová az octogén tervezetik, fog terjedni. A tervek már készek. Minden csoport két végén s éppen közepén egy egyemeletes házból álland, míg a többi házak három emeletes, modern stílyú épületek lesznek. Az egész csoport, s talán az octogén-téren tervezett négy palota is elkészül 1873-ban. A nyári lakásokkal együtt ezek képezik mintegy ötödésrészt az egész sugárutnak.

— *(Bátor léghajós.)* A pesti állatkertből Breudet léghajós vasárnap alkonyat felé egy kis kirándulást tett a magasba. Nagy közönség gyűlt össze és türelmesen várakozott, míg az óriás léggömb petyhüdt falai kifeszültek s egyszerre emelkedni kezdett. Egy általános sikoltás hallatszott, mert Breudet, a léghajós, lábánál fogva csüngött le a léggömb nyílásánál. Később azonban meggyőződött a közönség, hogy nincs semmi veszély, mert Breudet tapsolt és hurral-zott. Így fűgött még egy darabig a szédítő magasság alá, két lábát akasztva a gömbhöz kilógó hirtára. Csaknem nem volt, s Breudet később a két kötélről tartott rudon ülve ragadtatni magát a szédítő magasságba. Mintegy 5—6 perc után a léggömb alá szállt, s a léghajós Uj-Pest előtt szerencsésen leszállt.

— *(Javitott léghajós.)* Erdélyi Mihály szaboleji földbirtokos a »Köztelek« természetén kiállított egy általa föltalált jókora léghajómintát, mely igen sikerültnek látszik. A kormány vizsgáló bizottsága is ezen meggyőződések adott kifejezést. Erdélyi lét évi tanulmányának gyűjtemése ez. Esméje alapján azon műveleteket vette, melyek a madarak röplését szabályozzák. Erdélyi javítványai a következőkben állnak: egy nagyszerű, az egész léggömb hosszúságával egyenlő, lapátokra szakgatott végtelen csuvarból, melyet a hajó aljában levő óramű hajt, s mely két-két lápatesapással a madár kettős szárnykapaszt helyettesítvén, az előrehaladást eszközli; elől és hátul egy-egy mozgatható vitorlából, mely a léghajót jobbra-balra irányozza; végül két oldalt egy-egy vízfektes vitorlákból, melyek közül megtörhetők s a lefelé, vagy fölfelé irányítást eszközlik; a léggömbnek veszély esetében pedig az és lassítására szolgálhatnak. Ez igen érdekes s valószínűleg sikerre vezető találmány délután 3—5 óra között bárki által megzemlélhető. Ohajtandó, hogy a föltaláló leg-alább oly segélyben részesüljön, hogy találmányával komoly kísérletet tehessen.

— *(Uj halfaj Magyarországon.)* A magyarországi halak száma egy egészen új fajjal szaporodott, mely oly nemhez tartozik, mely eddig Magyarországon képviselve nem volt, t. i. a nagyobb részt tengerekben élő »Gobius« (Szivárcsa) nemhez. Föltalálója: Kriesch János ezt az első hátuszonyon levő barnavörös folt után »Gobius rubrumaculatus«-nak nevezte el.

— *(Kholera-hírek érkeznek.)* Galiciából, Bagnopolból írják, hogy az onnan 3 mérföldre eső Turna-novka községben a kholera hirtelen egy erővel tört ki, hogy e hó 6-kán 14 ember halt meg. Odessából szintén a kholera kitöréséről érkeztek tudósítások.

— *(Columbus szobrára)* gyűjtenek Spanyolországban, s a pesti spanyol konzul is fölhívja a nagy utazó tisztelőit, s főleg a hazánkban lakó spanyolokat adakozásra. A szobor Cuba szigetén lesz, s a spanyol kormány Columbus hamvait is oda akarja szállítani.

— *(Vasúti összejövetel.)* A folyó 5-ről 6-kára hajló éjen a Temesvárról érkező tehervonat a verscei állomásnál az adott jel dacára nagy erővel belelített az ott állt vegyes vonatba. Stöbinder és Schelinger vonatvezetők, ugyszintén Lugosi mozdonyvezető és őrszeűk zés következtében meghaltak, Arnold gépezető és Nemeskay fűtő súlyosan megsbesültek. A vegyes vonat utazói szerencsére sértetlenül maradtak.

— *(A magentúti csata évfordulóját)* e hó 4-kén ülték meg az olasz, francia és osztrák hármas hadserg elhullott harcosainak emlékére szentelt szobor fölavatása által; az egyházi szertartást a milánói érsek végezte roppant néptömeg s a három hatalmasság képviselőinek jelenlétében.

TARTALOM.

Cikkek: »Stoecek József.« — »Román népdal.« *Grozesen Julián-tól.* — »A bécsi világiállatás és a női munka.« *Orges Herman-tól.* — »A Bourbonok és Orleansok.« *Csikósi J.-tól.* — »Nyilvános irnok Rómában.« — »Az uralkodó család sírholtja.« — »Ez ember képzeli teletéség.« — »A puszták hajójáról.« — »Egy világhírű francia folyóirat Magyarországról.« — »Budapest régi látképe.« — »Az ipartanodák Angliában.« — »Vegyes közlemények.« — »Hírek.« — **Képek:** »Stoecek József.« — »Nyilvános irnok Rómában.« — »Az uralkodó család sírholtja a bécsi angustinusok templomában.«